

Türkiye’de Özel Eğitimin Gelişimi

Özel eğitim hizmetlerinin Türkiye’deki gelişimi de önemle ele alınması gereken bir konudur. Türk toplumu bulunduğu coğrafya itibarıyla hem batı hem de doğudaki gelişmelerden önemli ölçüde etkilenmiştir. Özel eğitim hizmetlerinin gelişimini anlayabilmek için tarihsel süreçte engellilerin konumuna değinmek gerekmektedir.

İslamiyet öncesi Türk toplumlarında engelli bireylerle ilgili bilgiler sınırlıdır. İslamiyet sonrası durumu anlamak için ise İslam peygamberinin bu konudaki yaklaşımını anlamakta fayda bulunmaktadır. Tarihsel kaynaklara bakıldığında İslam peygamberi Hz. Muhammed’in engellilere iyi davrandığı ve onlarla iyi geçinmesini tavsiye ettiği bilinmektedir. Hz. Muhammed peygamberliğinin ilk yıllarında da kendisine vahyedilen bir ayetle (Abese/12) engelliler konusunda uyarılmıştır. Hz. Muhammed engelli sahabelerine iyi davranmasının yanı sıra onlara dini, siyasi ve askeri görevler de vermiştir. İslam inancı gereği her insanın günahsız olarak doğduğu kabul edilmekte, akli melekeleri yerinde olmayan insanların da dinsel ve toplumsal norm ve kurullarla yargılanmadığı görülmektedir. Bu sebeple Yunus’un dediği gibi Tanrı’nın yarattığı her varlığa kıymet vermek Türk-İslam Medeniyetinin temel düsturlarından olmuştur. Bu felsefe ve yaklaşımın sonucunda, Müslüman toplumlarda engelli bireylerin yaşam şartlarının olumlu yönde etkilendiği söylenebilir [1].

İslamiyet sonrası Türk toplumlarında engeli ve ruhsal sorunları olan bireylere yönelik tedavi ve bakım hizmetleri sunulmuştur [1]. Selçuklularda ve Beylikler döneminde birçok darülaceze yaptırılmıştır. Osmanlı’da da dârüşşifâ ve bîmârhânelerde, zihinsel yetersizliği ve ruhsal sorunları olan kişilere hizmet verilmiştir [17]. Bu kurumlarda engelli bireylerin de hizmet aldığı söylenebilir. Ancak bu kurumlarda özel eğitim verildiğine ilişkin kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Osmanlılarda bazı işitme yetersizliği olan bireylerin saray hizmetlerinde istihdam edildikleri bilinmektedir. Sarayda kullanılan işaret dili (o zamanlarda dilsiz dili), yeni gelen dilsizlere öğretilerek bu konuda uzmanlaşmaları sağlanmıştır. Ancak ilk sistemli özel eğitim hizmeti 19. Yüzyılın sonlarına doğru gerçekleştirilebilmiştir.

Enderun Mektebi ve bazı tedavi yöntemleri dışında Osmanlılarda bilinen ilk özel eğitim kurumu, 1889 yılında işitme engelliler için açılan Dilsizler Mektebi'dir. Mektep, dönemin Maarif Nazırı Münif Paşa'nın himayesinde Avusturyalı Ferdinand Grati tarafından kurulmuştur. Okul, İstanbul'daki ticaret mektebinin içinde açılmıştır. İlk yıl 25-30 civarında olan öğrenci sayısı sonraki yıl 45'e ulaşmıştır. Okulda daha sonra görme engelli öğrenciler için de bir sınıf açılmıştır. Görme engelli öğrencilere müzik, çalgı ve kabartma alfabeti, işitme engelli öğrencilere ise işaret dili öğretilmiştir [18]. Okulda öğrencilerin bireysel özelliklerine göre yazma, hüsn-i hat, hesap, kozmografya, coğrafya, Osmanlı haritası, dünyanın hareketleri, resim, süsleme, mimari gibi ders ve konular okutulmuştur. Ekonomik ve fiziksel açıdan sorun yaşayan okul daha sonra birçok kez bina değiştirmiştir. Grati Efendi öldükten sonra onun yetiştirdiği Hüseyin Sabri Bey 1896 yılında okula müdür olmuş ve burada yaklaşık otuz yıl görev yapmıştır. Besim Bey ile Hüseyin Sabri Bey, bilinen ilk Türk özel eğitimciler olarak bu okula ve özel eğitim alanına büyük hizmetlerde bulunmuşlardır. İstanbul'daki Dilsizler Mektebi 1926 yılında kapanarak İzmir'deki Sağır-Dilsiz ve Körler Okuluna nakledilmiştir [15].

Dilsizler Mektebi İlk Öğrenci ve Öğretmenleri [15].

Tarihi kayıtlara bakıldığında Osmanlılarda başka okulların da olduğu söylenebilir. Bazı kaynaklarda Kahire’de 1874 yılında, Beyrut’ta da 1892 yılında bir Âmâlar Mektebi açıldığı söylenmektedir [12]. Ancak bu okullarla ilgili bilgiler sınırlıdır. Bunların dışında, yirminci yüzyılın başlarında bazı misyoner kişi ve örgütlerin açtığı özel eğitim okulları da bulunmaktadır. Örneğin 1902 yılında da Mary Haroutunian isimli bir öğretmen öncülüğünde Urfa Amerikan Körlük Okulu açılmıştır. Ancak bu okul Protestan misyoner örgütü olan Amerikan Board Vakfı bünyesinde kurulmuş ve gayrimüslim tebaaya yönelik hizmet vermiştir. Benzer okulların Maraş, Adana, Haçin, Antep ve Malatya gibi yerlerde de açıldığı bilinmektedir [12]. Yabancılar veya azınlıklar tarafından açılan okullar dışında ise iki okul açılmıştır. Bunlardan biri 1909 yılında Selanik’te açılmıştır. Özel olan Dilsiz Mektebi kendisi de işitme engelli olan ve İstanbul’daki Dilsizler Mektebinden mezun olan Yanyalı Fuat Efendi’nin girişimleriyle açılmıştır. Balkan savaşlarında Selanik Yunanlılar tarafından işgal edilince bu okul kapanmıştır. Diğer okul ise İzmir’de 1911 yılında açılan Sağır ve Dilsizler Mektebidir. İzmir’deki okulun açılış tarihi ve kurucuları konusundaki bilgiler tartışmalıdır. Bazı kaynaklara göre ise İzmir’deki bu okul, dilsiz olan ve Paris’te dilsizler mektebinde okumuş aynı zamanda terzilik öğrenmiş Musevi Albert Karmona adındaki bir tüccar tarafından 1911 yılında açılmıştır [19, 20]. Başka kaynaklara göre de İzmir’deki Sağır-Dilsiz ve Körlük Okulunu, İstanbul dilsizler mektebinden mezun olan Yanyalı Fuat Bey, Millet Meclisi himayesinde kurmuştur. Fuat Bey, 1922 yılında Kıbrıs’tan gelerek İzmir’de bu okulu kurma çalışmalarına başlamış ve 1923 yılında bu okulun açılış gerçekleştirilmiştir. 1923-24 yılında bu okulu Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekâleti (Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı) kendi kadro ve bütçesi içine almıştır. Almanya’da sağır ve dilsizler okulunda tecrübe kazanmış olan Dr. Necati Kemal Kip, 1925 yılında okula müdür olmuştur. Dr. Kip, fonetik dil öğrenme metodunu okulda uygulayarak işaret sistemini kaldırmıştır [10]. Sonuç olarak, bu okulun kesin açılış tarihi, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı denetimine ne zaman geçtiği ve kimin tarafından açıldığı hakkındaki bilgiler şimdilik netlik kazanmamakla birlikte, Cumhuriyet tarihinin ilk özel eğitim okullarından biri olduğu söylenebilir.

Yukarıda da değinildiği üzere İstanbul’daki okul 1926 yılında kapanınca İzmir’deki okul Türkiye Cumhuriyeti’nin tek özel eğitim okulu olma özelliği kazanmıştır. Özellikle Dr. Necati Kemal Kip döneminde okul çok rağbet görmüş, kaliteli bir eğitim sunmuştur. Daha sonra okula görme engelli öğrenciler de kabul

edilmiştir. Ancak 1940'lı yıllarda okulun eğitim kalitesi düşmüştür. Okulla ilgili bir diğer önemli husus ise okulun dönemin sağlık bakanlığına bağlı olmasıdır. Oysa özel eğitim, bir eğitim hizmetidir ve bu hizmetin Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmesi gereklidir. Bu iddianın sahibi olan Mitat Enç yurt dışındaki gözlemlerini ve görüşlerini Millî Eğitim Bakanlığına bildirir. Enç'e göre genel eğitim ve özel eğitim birbirine sıkı sıkıya bağlı bir bütündür ve konuya öncelikle sosyal yardım ve hizmet açısından yaklaşmak sakıncalıdır [21]. Bu sıralarda BM Dünya Braille Komitesi başkanı olan Yeni Zellandalı Sir Clutha Nantes Mackenzie Ankara'ya gelmiştir. Mackenzie de Enç gibi özel eğitimin, eğitim bakanlığı sorumluluğunda olması gerektiğine inandığı için İzmir'deki Sağır ve Körler Okulunu incelemek istemiştir. Bu incelemelerin ardından Sir Mackenzie, körlerin ve sağırın bir arada eğitim-öğretim görmesinin sakıncalarını içeren bir raporu Millî Eğitim Bakanlığına sunmuştur [22]. Bu raporun da etkisiyle Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Sağlık ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bağlı olarak çalışan Sağır ve Körler Okulu, 1951 yılında Millî Eğitim Bakanlığına devredilmiştir.

Tablo 2 Türkiye'de Özel Eğitimin Zaman Çizelgesi

	Yasal Düzenlemeler
1923 - 1950 arası dönem	1923- Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi
	1924 Anayasası
	1929 tarih 1416 sayılı Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanun
	1943 tarih ve 4489 sayılı Yabancı Memleketlere Gönderilecek Memurlar Hakkında Kanun
	1948 tarih ve 5245 sayılı "İdil Biret ve Suna Kan'ın Yabancı Memleketlerde Müzik Tahsiline Gönderilmesine Dair Kanun
	1948- BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
	1949- 5387 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun

1951 yılı Türkiye’de özel eğitim tarihi açısından bir dönüm noktası olmuştur. **5822 sayılı Kanun** ile özel eğitim bir sağlık ve bakım hizmeti olarak algılanmaktan kurtulmuş ve Türk Millî Eğitim sistemi içerisine alınmıştır. Bu değişim zincirleme bir etkiyle yasal, kurumsal ve yönetsel olarak birçok yeni gelişmeyi tetiklemiştir. İlk olarak İzmir’deki okul ikiye bölünerek farklı engel türlerinin bir arada eğitim almaları sonlandırılmıştır. İzmir’deki okulda işitme engelliler kısmı bırakılmış, Ankara’da görme engelliler için okul açılmıştır. Özel eğitim hizmetlerinin sürdürülmesi için Millî Eğitim Bakanlığında bir şube müdürlüğü kurulmuştur. Özel eğitim okullarının öğretmen açığını gidermek amacıyla Gazi Eğitim Enstitüsü’nde özel eğitim bölümü açılmıştır. Tablo 2’de sunulan Türkiye’de Özel Eğitimin zaman çizelgesinde açıkça görüleceği üzere birçok önemli gelişme artarak bu günlere gelinmiştir [1, 10, 15].

Kurumsal Gelişmeler

1926- İstanbul Sağır ve Dilsizler Mektebi kapandı.

İzmir Sağır ve Dilsizler Mektebi (1921 ya da 1924 yılında açılmıştır.)

1951-1952 eğitim öğretim yılında toplam özel eğitim okul sayısı 2, öğrenci sayısı 178, öğretmen sayısı 26’dır.

Öğretmen Yetiştirim

İstanbul’daki okulda usta-çırak ilişkisi şeklinde öğretmen yetiştirilmiştir.

İzmir’deki okulda çalışacak öğretmen ve usta öğreticilerin, okul müdürü ve konuda tecrübeli kişilerden oluşan bir kurul tarafından incelenmiş ve mülakattan geçirilmişlerdir.

Tablo 2 Türkiye'de Özel Eğitimin Zaman Çizelgesi Devamı**Yasal Düzenlemeler**

- 1951 tarih ve 5822 sayılı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlı olan İzmir'deki Sağır-Dilsiz ve Körler Okulu'nun Millî Eğitim Bakanlığına Devredilmesini Düzenleyen Kanun
- 1955 - Engellilerin Mesleki Rehabilitasyonu Hakkında 99 Sayılı Uluslararası Çalışma Örgütü Tavsiye Kararı
- 1956 tarih ve 6660 sayılı Güzel Sanatlarda Fevkalâde İstidat Gösteren Çocukların Devlet Tarafından Yetiştirilmesi Hakkındaki Kanun
- 1957 tarih ve 6972 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun
- 1959 - Çocuk Hakları Bildirisi
- 1960 - Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Sözleşme UNESCO Genel Konferansı

1951 - 1960 arası dönem

Kurumsal Gelişmeler

- 1951 - Ankara'da Etimesgut'ta ilk bağımsız yatılı körler okulu kuruldu.
- 1951- MEB İlköğretim Genel Müdürlüğü bünyesinde özel eğitim ve korunmaya muhtaç çocuklar şube müdürlüğü kuruldu.
- 1952 - İstanbul Ağaçlı'da duygusal ve davranışsal bozukluğu olan çocuklar okulu açıldı.
- 1952-1953 eğitim-öğretim yılında Ankara Sağırklar Okulu açıldı.
- 1952- Bugünkü isimleriyle İstanbul Mimar Sinan İşitme Engelliler İlköğretim Okulu İzmir Tülay Aktaş İşitme Engelliler İlköğretim Okulu açıldı.
- 1952-1953 öğretim yılında Ankara-Hıdırlıktepe ve Yeni Turan ilkokulunda eğitilebilir zihinsel yetersizliği olan çocuklar için iki özel sınıf açıldı.
- 1954 yılında da görme yetersizliği olan bireyler için Gaziantep'te bir okul açıldı.
- 1955 yılında ise Ankara Kazıkıçı Bostanları ilkokulunda bir özel sınıf açıldı.
- 1959 - MEB İlköğretim Genel Müdürlüğü bünyesinde özel eğitim ve korunmaya muhtaç çocuklar şube müdürlüğü ikiye ayrıldı ve ilk müstakil özel eğitime muhtaç çocuklar şube müdürlüğü kuruldu.
- 1959 yılında Ankara Sarar İlkokulu Türdeş İlkokul Sınıfı açıldı.
- 1960 yılında Millî Eğitim Bakanlığı Ankara, Kızılay Bayındır sokakta beş sınıflı bir özel eğitim okulu açmıştır.
- 1960 yılında da Ankara Ergenekon ilkokulunda Türdeş İlkokul Sınıfı açıldı.
- 1960-1961 eğitim-öğretim yılında toplam okul sayısı 6, öğrenci sayısı 762, öğretmen sayısı 99'dur.

Öğretmen Yetiştirme

- 1952 - Ankara'da Gazi Eğitim Enstitüsünde özel eğitim şubesi açıldı.
- 1952 - Psikoloji ve Rehberlik Kliniği Gazi Eğitim Enstitüsünde açıldı.
- 1953 yılında Talim ve Terbiye Dairesine bağlı olarak "Test ve Araştırma Merkezi" açıldı.
- 20 Temmuz 1955 tarihli ve 2243 sayılı Talim ve Terbiye Kurulu (TTK) Başkanının Özel Eğitim Bölümünün Kapatılması ile İlgili Görüşlerini İçeren Yazı ile bölüm kapatıldı.
- 1954-1962 yılları arasında kısa süreli hizmet içi eğitim programları ile özel eğitimde görev alacakların ve alanların yetiştirilmesi sağlanmıştır.

Tablo 2 Türkiye'de Özel Eğitimin Zaman Çizelgesi Devamı**Yasal Düzenlemeler**

1961 - 1970 arası dönem

- ▶ 1961 tarih ve 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu (Kanununun 12. Maddesine göre "mecburi ilköğrenim çağında buldukları halde zihnen, bedenen, ruhen ve sosyal bakımdan özürli olan çocukların özel eğitim ve öğretim görmeleri sağlanır" denilerek Türk Millî Eğitim sistemi içerisinde özel eğitimin resmen devlet tarafından kabul edildiği ve özel eğitim hizmetlerinin devlet tarafından yürütüldüğü vurgulanmıştır.)
- ▶ 1961 Anayasası (50. madde "Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları, topluma yararlı kılaacak tedbirleri alır." hükümleri yer almaktadır. Böylece engellilerin eğitimi anayasal güvenceye alınmıştır.)
- ▶ 1962 - Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Yönetmeliği (Yönetmelikte özel eğitime muhtaç çocukların tanımları, sınıflandırılmaları, engel grupları ve bunların oranları, özel eğitimin amaçları ve özel eğitim kurumları personellerinin görevleri belirtilmiştir.)
- ▶ 1963- Güzel Sanatlarda Fevkalade İstidat Gösteren Çocukların Devlet Tarafından Yetiştirilmesi Hakkında Yönetmelik
- ▶ 1967- Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Yönetmeliği (düzenleme)
- ▶ 1968- Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Yönetmeliği (düzenleme)
- ▶ 1968- Rehberlik ve Araştırma Merkezleri Yönetmeliği (Bu yönetmelikte RAM'lara atanacak personelin niteliği ve mezuniyet alanına göre hangi görevleri yapacakları saptanmıştır.)

Kurumsal Gelişmeler

1962 - Adana'da Seyhan İşitme Engelliler İlköğretim Okulu açıldı.

1964 - Mimar Sinan İşitme Engelliler İlköğretim Okulunun ortaokul kısmı açıldı.

1963 yılında zihinsel yetersizliği olan bireyler için Ankara'da MEB tarafından Mimar Kemal İlkokulunda, üç özel sınıf oluşturuldu.

1964 - Ankara Fen Lisesi açıldı. (özel yetenekliler için)

Ankara, İstanbul, Bursa ve Eskişehir illerinde 1964-1965 öğretim yılında üst özel sınıflar açıldı. (özel yetenekliler için)

1968 - Yahya Özsoy İşitme Engelliler İlköğretim Okulunun (Ankara) ortaokul kısmı açıldı.

1968 - GAP Görme Engelliler İlköğretim Okulunun (Gaziantep) ortaokul kısmı açıldı.

1969 - İstanbul'da Dosteller İşitme Engelliler İlköğretim Okulu açıldı.

1969-1970 öğretim yılında İstanbul, Beykoz'da Özel Eğitim İlkokulu ve Yetiştirme Yurdu açıldı.

1970 - Erzurum'da Dedekorkut İşitme Engelliler İlköğretim Okulu açıldı.

1970 - Eskişehir'de Ahmet Yesevi İşitme Engelliler İlköğretim Okulu açıldı.

1970 - Konya'da Konevi İşitme Engelliler İlköğretim Okulu açıldı.

1970 - Samsun'da 19 Mayıs İşitme Engelliler İlköğretim Okulu açıldı.

1970 - İstanbul Sarıyer'de Veysel Vardal Görme Engelliler İlköğretim Okulu açıldı.

1970-1971 eğitim-öğretim yılında toplam okul sayısı 11, öğrenci sayısı 1960, öğretmen sayısı 218'dir.

Öğretmen Yetiştirme

1962'de Özel eğitimden mezun olan 19 yüksekokul mezunu özel eğitimci yüksek lisans ve doktora eğitimi için ABD'deki üniversitelere gönderilmiştir.

Kısa süreli hizmet içi eğitimler bu dönemde de sürmüştür.

Ankara Üniversitesi Senatosu'nun 31.08.1964 tarih ve 2718 sayılı kararı ile Üniversite'nin bünyesinde Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü 1965 yılından itibaren alanın gereksinimi olan özel eğitim elemanları, üniversite düzeyinde yetiştirilmeye başlanmıştır.

Tablo 2 Türkiye'de Özel Eğitimin Zaman Çizelgesi Devamı**Yasal Düzenlemeler**

- 1971- BM Zihinsel Engelli Bireylerin Hakları Hakkında Bildirge
- 1973 tarih ve sayılı 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu (8. maddede "... Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır " hükmü getirilmiştir)
- 1973 - Rehberlik ve Araştırma Merkezleri Atama, Yer Değiştirme, Adaylık ve Uzmanlık Yönetmeliği
- 1975- Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Yönetmeliği (Düzenleme)
- 04.06.1975 tarihinde kabul edilen 1402 Sayılı İnsan Kaynaklarının Değerlendirilmesinde Mesleki Eğitim Yönlendirilmenin Yeri Hakkında Sözleşme
- 9 Aralık 1975'te BM Genel Kurulunun 3447 sayılı ilke kararı ile Birleşmiş Milletler Sakat Hakları Bildirisi

1971-1980 arası dönem

Kurumsal Gelişmeler

- 1972 - Sivas'ta Buruciye İşitme Engelliler İlköğretim Okulu açıldı.
- 1972 - İzmir /Bornova'da Aşık Veysel Görme Engelliler İlköğretim Okulu açıldı.
- 1972 - Ankara Özel Eğitim İlkokulu ve Yetiştirme Yurdu açıldı.
- 1973 - Kastamonu'da Halime Çavuş İşitme Engelliler İlköğretim Okulu açıldı.
- 1973 - Ankara Aydınlikevler Ortopedik Engelliler İlköğretim Okulu açıldı.
- 1973 - Malatya'da Akşemseddin İşitme Engelliler İlköğretim Okulu açıldı.
- 1973 - Aydınlikevler (Doğan Çağlar) Ortopedik Engelliler İlköğretim Okulu açıldı.
- 1974 - Ankara'da Göreneller Görme Engelliler İlköğretim Okulu açıldı.
- 1975 - Bursa'da İbn-i Sina İşitme Engelliler İlköğretim Okulu açıldı.
- 1975 - Kayseri/Develi'de Cemal Nevzer Ercis İşitme Engelliler İlköğretim Okulu açıldı.
- 1979 - Çanakkale'de Anafartalar İşitme Engelliler İlköğretim Okulu açıldı.
- 1980 - Özel Eğitim Genel Müdürlüğü 06.08.1980 tarihinde kuruldu.
- 1980 - Tokat'ta açılan Mehmet Akif Ersoy Görme Engelliler İlköğretim Okulu açıldı.
- 1980-1981 eğitim-öğretim yılında toplam okul sayısı 21, öğrenci sayısı 4059, öğretmen sayısı 430'dur.

Öğretmen Yetiştirme

- 1975-1983 yılları arasında faaliyet gösteren İki Yıllık Eğitim Enstitülerinde özel eğitim dersi seçmeli ders olarak ders programında kendisine yer bulmuştur.
- 1979 tarihinde Ankara Üniversitesinde Özel Eğitim Sertifikası programları başlatıldı.
- 1979 yılında Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi bünyesinde (Anadolu Üniversitesi) İşitme Engelli Çocukları Eğitim ve Araştırma Merkezi (İÇEM) kurulmuştur.
- 1980-1981 öğretim yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi bünyesinde Özel Eğitim Bölümü'ne bağlı olarak Özel Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi (ÖZEAUM) kuruldu.

Tablo 2 Türkiye’de Özel Eğitimin Zaman Çizelgesi Devamı

Yasal Düzenlemeler

1981-1990 arası dönem

- 1981-BM Genel Kurulu, 3 Aralık 1981 tarihinde 1982 yılını “Engelliler Yılı” olarak ilan etti ve “Engelli Kişilerle İlgili Dünya Eylem Programı”nı yürürlüğe koydu.
- 1982 Anayasası
 (42. maddede “... Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır...” denilmiş, bu madde ile özel gereksinimi olan vatandaşlarımızın eğitimle ilgili hakları 1961 Anayasası’nda olduğu gibi korunmuştur.)
- 1983 - BM Engellilerin Mesleki Rehabilitasyonu ve İstihdamı Hakkında 159 Sayılı Uluslararası Çalışma Örgütü Sözleşmesi
- 1983 tarih ve 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu
 (Özel eğitimle ilgili doğrudan çıkarılan ilk ve en kapsamlı kanun)
- Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği
- Özel Eğitim Okulları Yönetmeliği
- Eğitilebilir Çocuklar İş Okulu Yönetmeliği
- 1986 tarih ve 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu
- 1988 - Engellilerin Mesleki Rehabilitasyonu ve İstihdamı Hakkında Uluslararası Çalışma Örgütü Tavsiye Kararı
- 1988/11 numaralı, Engelli Çocukların Normal Sınıflarda kaynaştırma Yoluyla Eğitimi adlı Genelge
- 1989 tarihinde son şeklini alan Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi
- 16.6.1989 tarih ve 3581 sayılı kanunla onaylanan Avrupa Sosyal Şartı
- 1990- BM Herkes İçin Eğitim Dünya Bildirgesi

Kurumsal Gelişmeler

1981 - İstanbul'da Vezneciler İşitme Engelliler İlköğretim Okulu ile Van'da Abdurrahman Gazi İşitme Engelliler İlköğretim Okulu açıldı.

1982 - Genel Müdürlük 27.02.1982 tarihinde, Özel Eğitim Daire Başkanlığına dönüştürüldü.

1982 - Aydın'da Atatürk İlköğretim Okulu ve İş Okulu açıldı.

1982 - Bursa'da Nilüfer İş Okulu açıldı. (23.03.1982 tarihinde Türkiye'de ilk açılan bağımsız iş okulu)

1983 - Özel Eğitim Daire Başkanlığı, 13.12.1983 gün ve 179 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile de görevleri arasına rehberlik işlerinin de eklenmesi nedeniyle Özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi Başkanlığı adını almıştır.

1984 - Adana ve İzmir'de iki iş okulu daha açıldıktan sonra günümüze kadar hemen hemen her sene yeni okullar açılmıştır.

1985 - İstanbul'da Halıcıoğlu İşitme Engelliler İlköğretim Okulu açıldı.

1986-Kahramanmaraş'ta Gaziler İşitme Engelliler İlköğretim Okulu açıldı.

1986-Mersin'de Akdeniz İşitme Engelliler İlköğretim Okulu açıldı.

1986-İstanbul'da Yeditepe İşitme Engelliler İlköğretim Okulu açıldı.

1986-1987 öğretim yılında ise Ankara Ortopedik Engelliler Meslek Lisesi açıldı.

1986-1987 öğretim yılında Ankara Ulus Öğretilebilir Çocuklar Okulu açıldı.

1986 - Bursa'da İpek Eğitim Uygulama Okulu ve İş Eğitim Merkezi 31.07.1986 tarihinde açıldı.

1990-1991 eğitim öğretim yılında toplam okul sayısı, 68, öğrenci sayısı 7848; özel eğitim sınıflarındaki öğrenci sayısı 9970, kaynaştırma uygulaması yoluyla eğitim alan öğrenci sayısı 3934'tür.

Öğretmen Yetiştirme

Ankara Üniversitesi dışında, özel eğitim alanına personel yetiştirme için, 1981 yılında Yahya Özsoy'un liderliğinde Eskişehir'deki Akademi bünyesinde "Özel Eğitim Sertifika Programı" başlatıldı.

Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü Özel Eğitim Ana Bilim Dalı 23.12.1982 tarihinde kuruldu.

1983 yılında Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde Özel Eğitim Öğretmenliği Programı başlatıldı.

1986 yılında Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümünde Özel Eğitim Ana Bilim Dalı açıldı.

1988-1989 yıllarında Hacettepe Üniversitesi Spor Teknolojisi Yüksek Okulu ve Samsun 19 Mayıs Üniversitesi Beden eğitimi ve Spor Yüksekokulu programlarına "Engellilerde Spor" isimli ders koyuldu.

Tablo 2 Türkiye’de Özel Eğitimin Zaman Çizelgesi Devamı

Yasal Düzenlemeler

1991-2010 arası dönem

- 1993 - BM Sakatlar İçin Fırsat Eşitliği Konusunda Standart Kurallar
- 1993 - Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Engellilerin Tespiti, İncelenmesi, Bakım ve Rehabilitasyonuna Dair Yönetmelik
- 1994 - BM Salamanca Bildirisi
- 2828 sayılı ve 24.05.1983 tarihli Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun 30.05.1997 tarihinde değişen 25. Maddesi
- 1997 tarih ve 571 sayılı Özürlüler İdaresi Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname
- 573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanununun yerine geçmiştir.)
- 18 Ocak 2000 tarihinde yürürlüğe konulan "Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği" (KHK'ya dayalı olarak çıkarılmış kapsamlı bir yönetmelik)
- 2001 - 17.4.2001 tarih ve 24376 sayılı resmî gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği
- 2001 - 22.11.2001 tarih ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
- 2005 - 01.07.2005 tarihli 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (yeni adıyla Engelliler Hakkında Kanun)
- 2005 - 3797 sayılı ve 30.4.1992 tarihli Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'a 2005 yılında eklenen "Ek Madde 3"
- 2006 - 31.05.2006 tarihinde Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği yeniden düzenlenmiştir.
- 2006 - Engelli Hakları Sözleşmesi-"13 Aralık 2006 tarihinde BM Genel Kurulu'nda kabul edilmiş ve 30 Mart 2007 tarihinde taraf devletlerin imzasına açıldıktan sonra aynı tarihte ülkemiz tarafından da imzalanmıştır.
- 2006 - 20.06.2006 tarih ve 26200 sayılı resmi gazetede yayımlanan "Yükseköğretim Kurumları Engelliler Danışma ve Koordinasyon Yönetmeliği"

Kurumsal Gelişmeler

1991 - Birinci Özel Eğitim Konseyi 13-15 Mayıs 1991 tarihlerinde toplanmıştır. o tarihe kadar özel gereksinimi olan bireylerle ilgili yapılan en kapsamlı ve etkili toplantıdır.

1992 - Daire başkanlığı olan birim yeniden genel müdürlük statüsüne çıkarıldı (30.04.1992 gün ve 3797 sayılı Kanunla). Özel Eğitim, Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü kuruldu.

1993 - Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü açıldı.1993-1994 eğitim-öğretim yılında, Engelliler Entegre Yüksekokulu açıldı.

1993 - Turhal Engelliler İlköğretim Okulu ve Meslek Lisesi açıldı.

1994 - Hastane Okulları kurulmaya başlanmıştır.

1995 - İlk Bilim ve Sanat Merkezi 08.09.1995 tarihinde Ankara'da açıldı.

1995 - İlk İşitme Engelliler Meslek Lisesi 26.07.1995 tarihinde İzmir'de açıldı.

1998 - Vakıfbank Umut Çocukları Yatılı İlköğretim Okulu açıldı. (Risk grubu çocuklar için)

2000 - Türkiye'de açılan ilk Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi (OÇEM) İstanbul, Kadıköy'deki Hamit İbrahimiyeye Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi ve İş Eğitim Merkezi adıyla açıldı.

2000-2001 eğitim-öğretim yılında toplam özel eğitim okulu sayısı 342, öğrenci sayısı 15838, özel eğitim sınıflarındaki öğrenci sayısı 6862, kaynaştırma eğitimindeki öğrenci sayısı 17724, toplam öğretmen sayısı 2355'tir.

Millî Eğitim Vakfı Gökkuşuğu İlköğretim Okulu (Serebral Palsili çocuklar) 2006 yılında gündüzlü olarak eğitim-öğretime başlamıştır

Anadolu Üniversitesi'nde 2007-2008 öğretim yılında Üstün Yetenekliler Eğitim Programları (ÜYEP) ilk kez uygulamaya geçirilmiştir.

Öğretmen Yetiştirme

1994-1995 öğretim yılında Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde Özel Eğitim Bölümü kuruldu.

YÖK'ün 11.08.1998 tarih ve 1642 sayılı kararı ile "Eğitim Bilimleri Fakültesinin Özel Eğitim Bölümündeki özel eğitim öğretmeni yetiştirilmek üzere başlatılan program kapatılmış onun yerine zihin engelliler öğretmenliği programı başlatılmıştır.

YÖK Başkanlığı'nın 17.06.1998 gün ve 12575 sayılı yazıları ile Beden Eğitimi Öğretmenliği Programında "Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor" 3 kredilik teorik zorunlu ders olarak yer almıştır.

İstanbul Üniversitesi, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümünde, Türkiye'de ilk kez, Üstün Zekâlıların Eğitimi Ana Bilim Dalı kurulmuştur. Ekim 2002'de bu Ana Bilim Dalı, Üstün Zekâlılar Öğretmenliği Lisans Programı, Yan Alan: Sınıf Öğretmenliği adı altında bir program başlatılmıştır.

2006-2007 yılından itibaren üniversite birinci sınıf öğrencilere uygulanacak şekilde eğitim fakülteleri programları güncellenmiştir. Böylece özel eğitim öğretmenlikleri dışındaki tüm öğretmenlik programlarında da "özel eğitim" dersinin zorunlu ders olarak yedinci yarıyıldan okutulacağı belirtilmiştir.